

Was for Ministerial

1871

24/12

och

lapparnes

Lapparnes
med den

genom tvångs förflyttningar ö tvångs skatter 14 11

(Kasta und det ville X
ts att genomvandra Lap

Skibelternes forte mig sammen med slættens
og icke mindst. Desse have nu sønne

7.0. m

t sinne för den
 (spel fr ^{och på} snö storm till stilla ro
 de uttrycket.

l'apparue
it de vid o

ärmisk "symfonia lapponica".
och var ~~en~~ avsedd att uppföras som *uppföra i Råd*
förverkligad i första numret på dagen s

in bild, van
enigen, van

~~Kommer att~~ i högsta grad
Manker visade bilderna, även gäller

४९

Jan

7 Ratti
Pinto
Nsb. Bar
Lyo Sikkur

aftr i vörð upp
factus i Roma C.
capas tue alti.
izide tonföjke
Solier meon le
Wagner Valkyrie
E. eller 7+6
8
5 år bit en
Königlich vollen,
arson Gravel
vandring over vid
har dei skapat en
eller fete ledmotiv
motiv (Stjärnorn)
led motivet för
skore vulle
pavne clemples
ao vargar.
buntan lebe
motiv, men
koti.
vulle
leppa
vulle! För
relatien au
spring, k
ha
med slingside b
här frack
en lev kon
mektig, som
Ungingning av
na, om
följa på h
blis de mytiska
naturliga

* När lappen råkar ut för sådana upplevelser av sorg eller glädje, som han ej vet ord för, uttrycker han jöjning, d. v. s. små början rytmer och vokaliserade toner

I jöjningen får vi göra bekant med ett av den musikaliska, poetiska och dramatiska formgivningens arter, den tredje av de musiska kanterna, gymnastiken, som hos andra folk blivit dans, har hos samerna tagit form av pantomim.

* Frih. von Högner, som fann jöjningen obehaglig, avslöjar dock med vilka medel man kunde förut naturbarnen att jöjkar man gav dem riktigt med bråvinn.

* Sam. Den från Pajala härstammande norsk-lapske författaren Schögen jämför jöjningen med den bland våra lästadianer förekommande religiösa extasen (liikutusak) som kanske inte är annorlunda än jaigring, "denne hedenske sang, som nästen er bare toner, og som lappen endnu griper til, når han i sorg og glæde ikke ved ord for sin følelse."

som nästan alltid åtföljas av dramatiska åtbörd. Den från Pajala härstammande norsk-lapske författaren Schögen jämför jöjningen med den bland lästadianerna förekommande religiösa extasen, liikutusak, "som kanske inte är annorlunda än jöjning, denne hedenske sang, som nästen er bare toner og som lappen endnu griper til, når han i sorg og glæde ikke ved ord for sin følelse."

Med jöjning ger lappen uttryck för sitt musikaliska, dramatiska och poetiska känsloliv i så innerlig förening, att ingen av dessa konstarter skiljes från de andra vid ursprunglig jöjning, som utgör ett urfenomen för dessa förmågor. De tre musiska konsterna ha ännu icke skiljts från varandra, fast den hos andra folk brukliga tredje konstarten, dansen, har fått formen av pantomim.

Dispositionen för jöjning ger sig till känna i mimiska åtbörd och kroppsrörelser, som ange rytmen av den melodi, som naturbarnet börjar vokalisera med mer eller mindre målade stavelser, tills en tonmålning uppstår; skulle denna inte tillräckligt karaktärisera föremålet för jöjningen, tillgripas ord och korta meningar för att komplettera tonkaraktären. Sådana ordkarga texter hava ofta missförstått av forskare och betecknats som joller, men äga stor betydelse för lapparnes formgivning och kallas "njevnehtes". Dessa kunna utvidgas, när andan faller på, så att hela dikter och ballader kunna uppstå i rent jöjakt form med bibehållande av melodiens meter och rytm. Om en sådan improvisatör säga lapparne: "Son vuolli-nalla sjatti", (han kom i diktartagen). Råkar denne så komma i extas, gråt eller vanmakt, såsom ofta sker med kvinnor, är företeelsen imponerande.

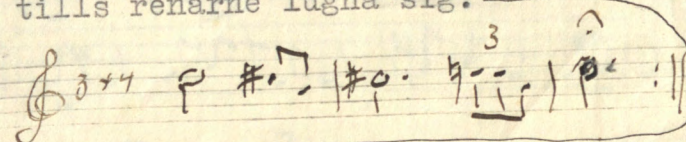
Oftast blir det korta, ideligen upprepade motiv i halvperioder, som lapparne kalla vuoleh (sing. vuolle), vilka utgöra urformen i deras jöjning, fast denna utvecklats till en mångfald stilar, som influerats av grannfolkens musik i senare tid, så att halvperioder stundom förekomma. Liksom wagners ledmotiv inriktas anordnaren uppmärksamhet på den handling, den person eller det föremål, som bör uppmärksammas, så skänka dessa vuoleh åhörarna idéassociationer av allt, som rör sig inom samernas intressesfär. Denna sträcker sig ofta utom det hvardagliga livets bestyr med renarne, såsom till hela Lapplands djurvärld, till sol, måne och stjärnor, till fjäll, sjöar och åar, till naturfenomen såsom askan, norrskenet och molnen, till medmänniskor, överhet och andeväsen. men då åtskilliga motiv äro besläktade med trolldanser och tillskrivas magisk innebörd, hava de strängt hemlighållits för utomstående.

Jag ber åhörarna observera den för oss ovanliga indelningen i udda takt, som lapparne själva kalla "krokig", med 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 ^{stämmer} ~~stämmer~~

tidsenheter. Den etnografiskt skolade musikern uppdelar dess rytmer i deras enkla beståndsdelar och räknar 2+3, 3+4, 4+5, 5+6, ^{jämte sammansättning} ~~stämmer~~ av dessa.

För den ovane verka dessa oregelbundenheter godtyckliga, men vid närmare granskning avslöjas denna skenbara regellöshet ofta som ett omedvetet besjälade av regelbundenheten, såsom en upplösning av dess stelhet och tvång. Vid unison jöjning av sådana taktartväxlingar måste vi få intryck av att samerna i sina jöjningar stundom uppnått en storartad konstnärlig gestaltning i på en gång fria och hemligt lagbundna former. (78)

Vi börja med några toner från renvallningen. Då man råkar en renvaktare och han (Då vaktaren) vill hejda den fritt löpande renhjorden, får man höra följande toner, som upprepas tills renarne lugna sig.

Detta är ju ett typiskt vildmarksmotiv. Vallhundarne förstå sin husbondes kommandotoner och brinna av iver att fullgöra hans

order i alla tänkbara situationer. jämför lapparnas

* Sam. Den från Pajala härstammande norsk-lapske författaren Schögen jämför jöjningen med den bland lästadianerna förekommande religiösa extasen, liikutusak, som kanske inte är annorlunda än jöjningen, "denne hedenske sang, som nästen er bare toner, og som lappen endnu griper til, når han i sorg og glæde ikke ved ord for sin følelse."

Handwritten notes and musical notation on the right margin, including phrases like "dette er en udd", "krokig", "vuolle", and "krokig", along with musical staves and notes.

Lapparnes astronomiska begrepp äro primitiva, och sagorna från deras jägarstadium dö ut liksom traditionen i övrigt. Polstjärnan, (l. boahje-naste) kring vilken de övriga stjärnorna vrida sig, uppehåller världsalldet. När denna träffas av Favnna (arcturus), elgjägaren, vilkens pilbåge är Karlavagnen (l. dagge, Favnadavge), sammanstörtar världen i kaos. Annars är det Cassiopea (l. sarva), som är en del av älgen det eftersträfvade villebrådet. Såväl skid-löparne, Castor och Pollux, som "Gallasönerne", de tre bältesstjärnorna i Orion, äro jägare ! Vintergatan kallas för fogelstigen (l. lodderaitaras). Det mest eftersökta villebrådet bland fåglar, riporna, fångas just på de stigar, debilda i snön. Det enda namnet från nomadstadiet tyckes vara "miesse-tjora", (renkalfflocken), Plejaderna eller sjustjärnan. (Kavres-naste - Vinterstjärnan)

Wagners Klage-motiv, och angest-motivet är Rheinguld

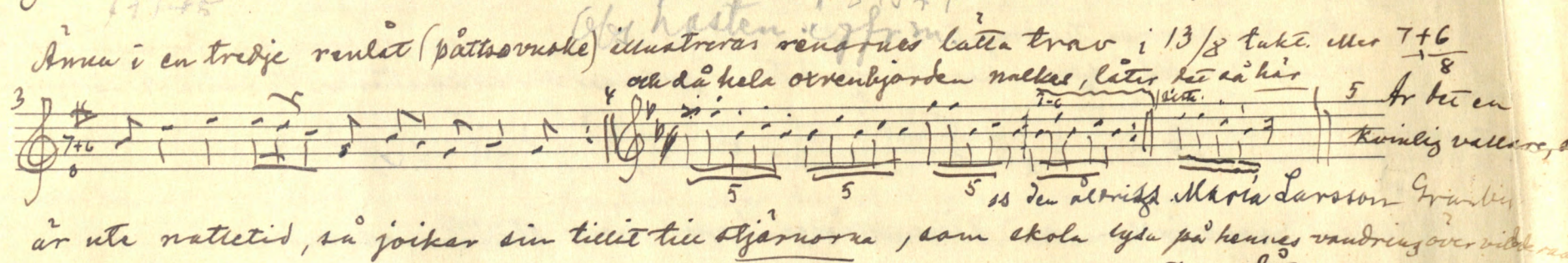
Vallhanda (Betto) död

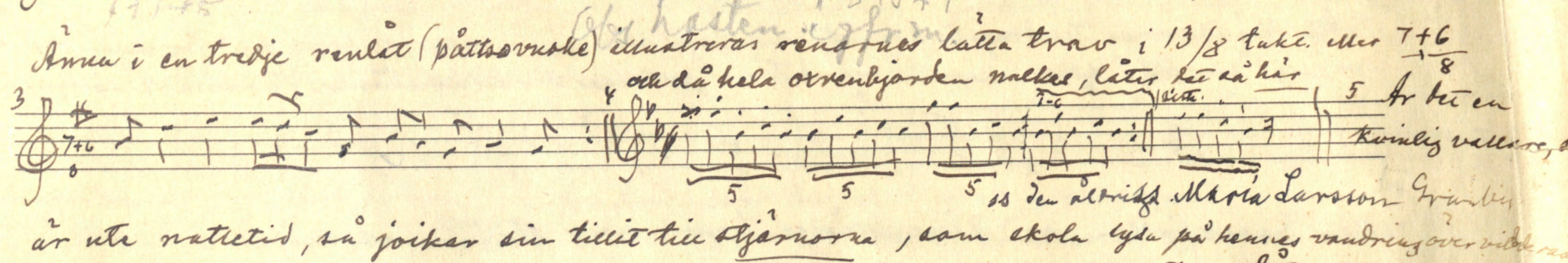
t: skjutit av

Vallat

Det är säkerligen ute i vädernas ödelighet som ödeliga vaorlek skapade alla vagnerna. När vallarna njuter av att se renarnes elastiska trav, brister han ut i följande tonfölg, som i formen är Wagners Valkier-motiv.

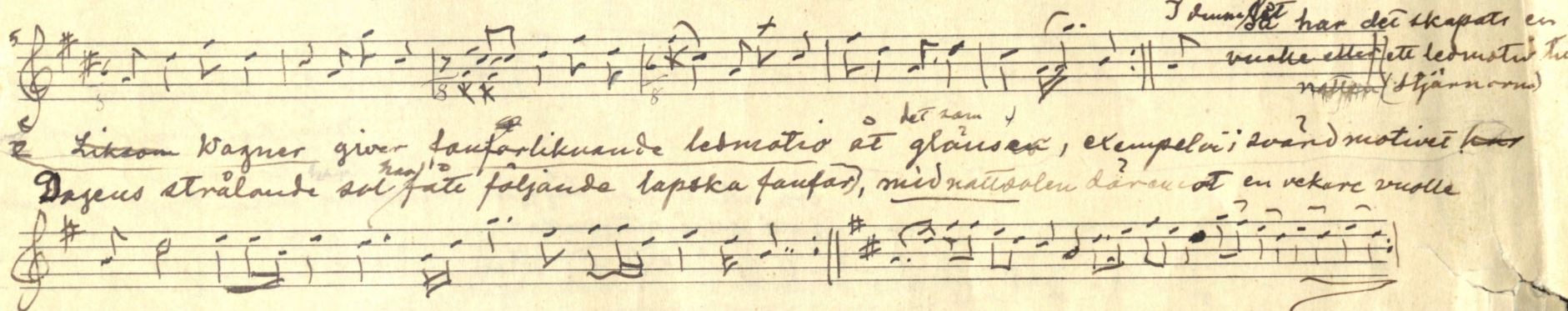

Ännu i en tredje reulit (påttsomsk) illustreras renarnes låta trav i 13/8 takt, eller 7+6/8, och då hela orkestrergården mallas, låter han så här

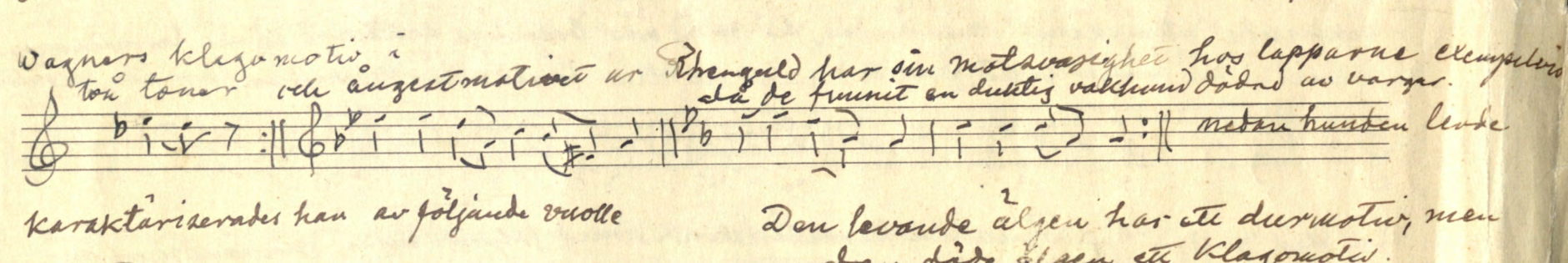

är ute nattetid, så joiker sin tillit till stjärnorna, som skola lyda på hennes vandring över väderna

Liksom Wagner giver samförliknande ledmotiv åt glansen, exempelvis: Svand-motivet för Dagens strålande sol följande lappiska faunas, med nallölen därav ut en vekare vulle

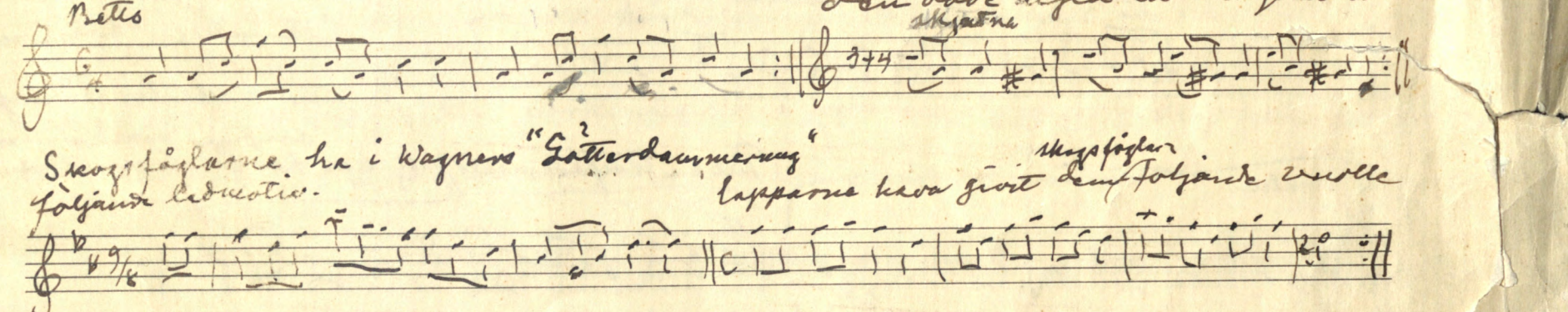

Wagners klage-motiv i toner och angest-motivet är Rheinguld har sin motsvarighet hos lapparne exempelvis i de finnit en duktig valkunnig dönd av vagnar. Karakteriserades han av följande vulle

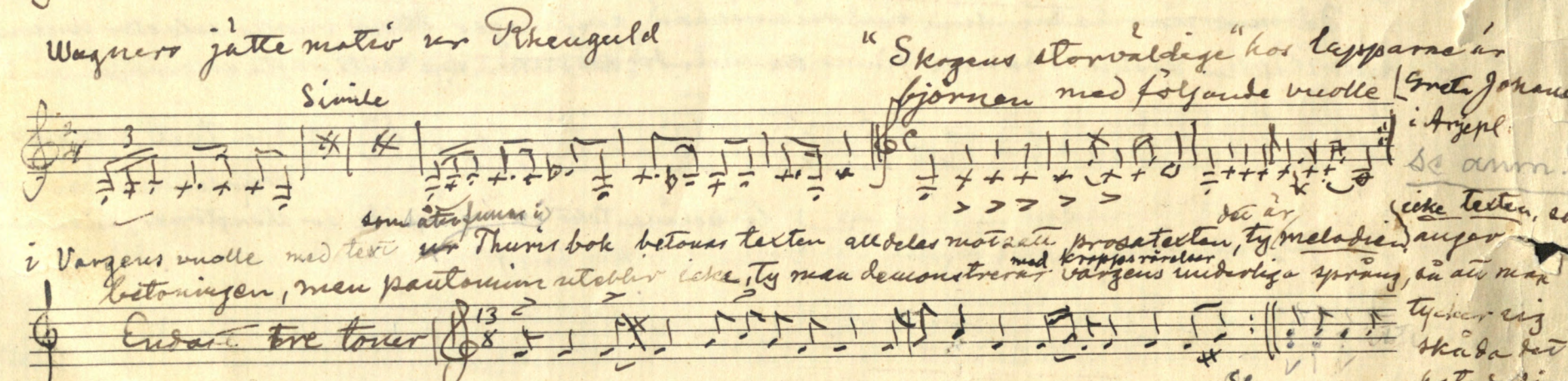

Den levande älgen har ett dummotiv, men den döde älgen ett Klage-motiv.

Skogsfåglarne ha i Wagners "Götterdämmerung" följande ledmotiv. Lapparne hava givit dem följande vulle

Wagners jätte-motiv är Rheinguld i Vargens vulle med text i Thuris bok betonas texten alldeles motstånd mot prosatexten, ty melodien i betoningen, men pautornas uttryck är inte ty maa demonstrera Vargens underliga språng, så att man Endast tre toner

Målande är också fjällamnelus vulle. I texten säges han hoppar och trötter vickat hörs på tonerna

Ossi nuomi njolkida oota vaigis voia voia nana nana

manai

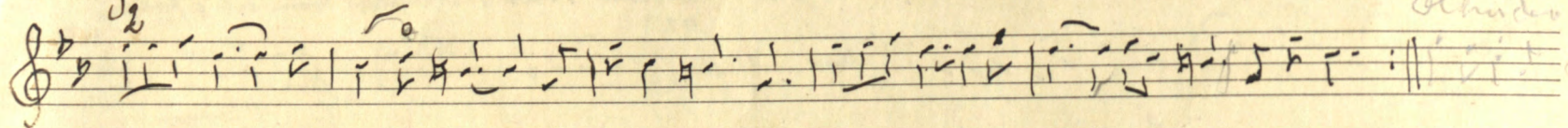
För väljshats skull. inlägges man ofta en na, om två vokaler i skild ord följa på hinna

Salunda i st. f. njolkida - oota blida njolkida

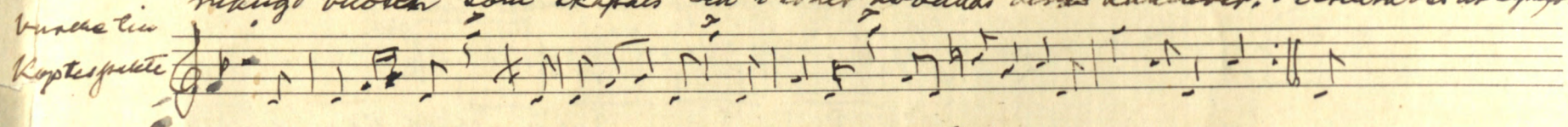
man i pautornas velle - nana - oota - nana

"Fjällemannen hoppar och trötter" Läckapellen

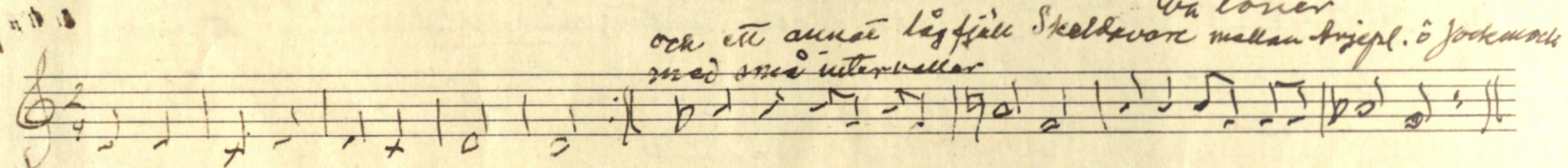
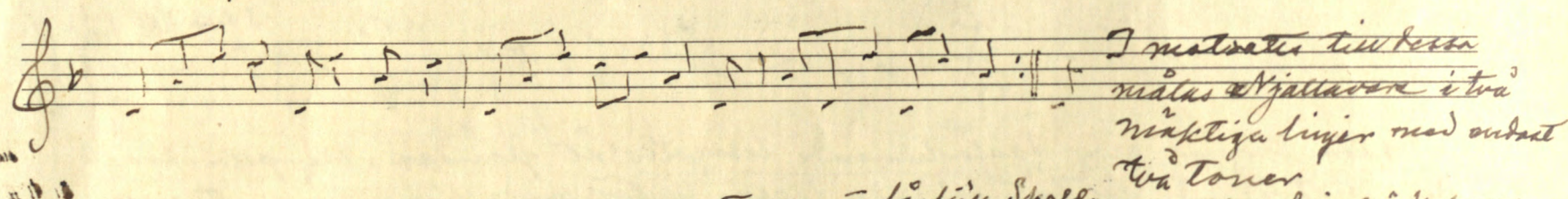
Sångsvanen har ett melodiskt, som är uttryckt av samma flödet, så de ofta lyssna på oss.

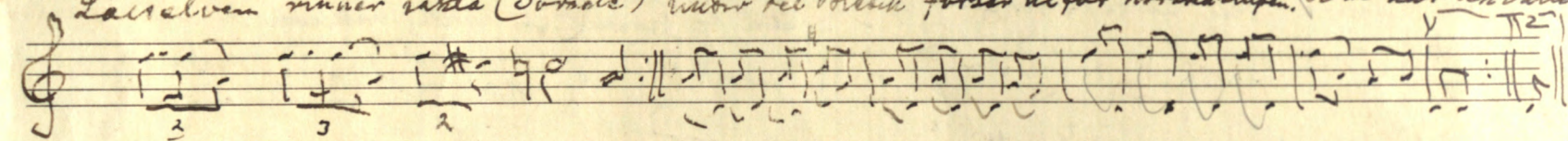
Är fjälpermer tilldragit sig de enaliga vallarnas uppmärksamhet framgår av den många "vullen" som skapas och i toner avbildas deras kulturen. Vinterns och avsnittet en

Mer Sarekspjällen med sina många toppar över floderna och snöfält.

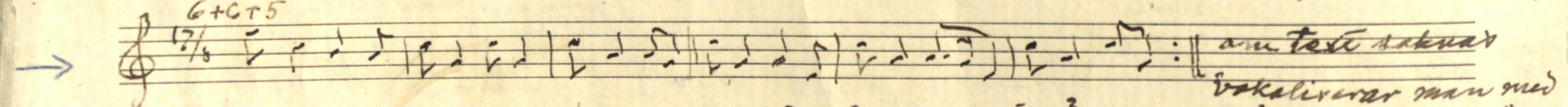
Liknande uttrycksmått användes, så man vill beakta de faktiska tillfällen hos medmänskliga Laiselven nämner sista (Somare) under det bleka färgen utifrån norra klippor. (som är och vatten.)

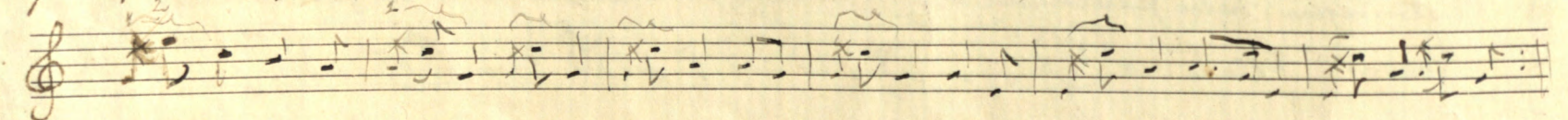
En bild yngling spel Fjällemann karaktäriserades med följande melodi. Omvändning av intervallen förekommer i en viss tillfälle. (Ludvig Grahn, Sorale)

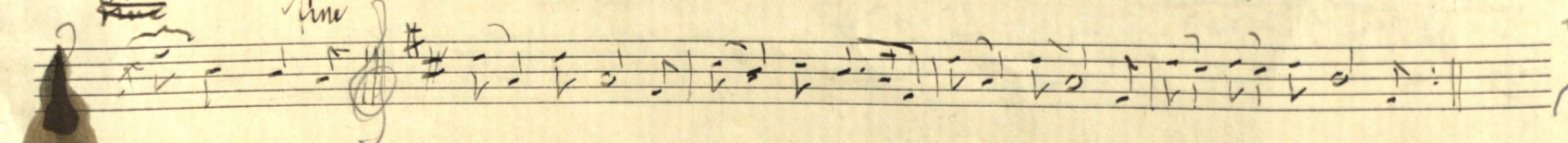
Da man vill hedra sin medmänskliga avjussas de villas solo eller visningsplan. Första hedra med släkten Grahn i Sorale finns en melodi, och i den nya texten ofta improviseras i 17/8.

för följande form. Släkten till Grahn (en eller flera) i vilken takt är intressant av släkten, så att sången

En i samspel. Marie Samuelson i Hulten.

Den döva äldre

Ingen Skeggs berättelse förvärrade jag en gång med att jagka kunde volla vis förtä sammantruffande. Motivet finns i Fauré's diatonat, fast lagade. Musiken är ett var skänd för denna franska kompositör.

Vintern efter sammantruffandet med J. P. återfanns hon i hjärtbruden i snön. Endast det enda var äldre som kunde gamla jäkningar, uppkom varningen: jagka inte för J. P. de är de som nästa år.

När den gamle Nila Daval uppger andan, gingo hans baka dörrar upp på en ripa i dalen och piket. För att förkunnat hans död och hedra hans minne, de drängar med händerna.

Man har ett släktbågar ss. Grahn. Men Kungligheten har hedrats med (i kyrkkluckorna) Di. (och mera Carl II) beräknat kirckjack. Hoppdansen samman en volla i stil med det magistiska dultarna för att berösa honom heders och begynnelse.

Skjoldbrudar, för reaktion, för kalas, för orden med. Tills hedniska gudar och gudinnor, hava ledmotiv funnits ända till våra dagar, såsom till vinterns och till Jarakka, som ansågs skydda rensdjuren till vält, och därför har på borden i gästerna.

Indeväsen äro dels skyddsandar, dels ondskefulla vabbar eller lockande huldror. Liksom i Eyrbyggarsagan en vala hörde afjunga ett ondskefullt äde i klyftan i himlen, hava lapparna förnämmt sådana förkunnelser i Jokmok, Stjeplog m. d. platser Kadrika volla. (En åt mig, två åt dig o.s.v.) en annan för norralappar.

Lockande huldror har vanare, suggestiva toner. Ett exempel på en sådan, där man låter vaggan gå i takt och håller barnet i spänning till de musikaliska beaktningar att få vaggan i takt och avspänning inträder med öfverförd vaktan.

"Tata kan lille Thomas, som har rygten i blodet vara nöjd med att vaggas i takt, men då avspänningen inträder, låter han sig höra."

Lockande huldror: "Kommer så tal till min farsas nästa äkten vickeliga, alluissa kukkes vuckeliga. Därför tal var mig att jag vuckit min alenulagitt, låter tal var mig almatjan."

Den döva äldre

Ingen Skeggs berättelse förvärrade jag en gång med att jagka kunde volla vis förtä sammantruffande. Motivet finns i Fauré's diatonat, fast lagade. Musiken är ett var skänd för denna franska kompositör.

Vintern efter sammantruffandet med J. P. återfanns hon i hjärtbruden i snön. Endast det enda var äldre som kunde gamla jäkningar, uppkom varningen: jagka inte för J. P. de är de som nästa år.

När den gamle Nila Daval uppger andan, gingo hans baka dörrar upp på en ripa i dalen och piket. För att förkunnat hans död och hedra hans minne, de drängar med händerna.

Man har ett släktbågar ss. Grahn. Men Kungligheten har hedrats med (i kyrkkluckorna) Di. (och mera Carl II) beräknat kirckjack. Hoppdansen samman en volla i stil med det magistiska dultarna för att berösa honom heders och begynnelse.

Skjoldbrudar, för reaktion, för kalas, för orden med. Tills hedniska gudar och gudinnor, hava ledmotiv funnits ända till våra dagar, såsom till vinterns och till Jarakka, som ansågs skydda rensdjuren till vält, och därför har på borden i gästerna.

Indeväsen äro dels skyddsandar, dels ondskefulla vabbar eller lockande huldror. Liksom i Eyrbyggarsagan en vala hörde afjunga ett ondskefullt äde i klyftan i himlen, hava lapparna förnämmt sådana förkunnelser i Jokmok, Stjeplog m. d. platser Kadrika volla. (En åt mig, två åt dig o.s.v.) en annan för norralappar.

Lockande huldror har vanare, suggestiva toner. Ett exempel på en sådan, där man låter vaggan gå i takt och håller barnet i spänning till de musikaliska beaktningar att få vaggan i takt och avspänning inträder med öfverförd vaktan.

"Tata kan lille Thomas, som har rygten i blodet vara nöjd med att vaggas i takt, men då avspänningen inträder, låter han sig höra."

Lockande huldror: "Kommer så tal till min farsas nästa äkten vickeliga, alluissa kukkes vuckeliga. Därför tal var mig att jag vuckit min alenulagitt, låter tal var mig almatjan."

Förutom dessa vallerlåtar och voder finns en mängd andra joiklåtar såsom
 gunglåtar, flyttningssånger, mötes- och avskedsånger, tryckesvisor, hat- och snådesånger
 sörgesånger, tröstaånger, humoresker, kärleksånger, friarvisor, bröllopsånger och vaggånger
 En förenklad vaggning.

Det fridliga och vänliga samspel som ofta hyfsat två hvarandra joiker
 ofta unisont av hela byalag exempelvis i följande invecklade periodik

Endast 4 toner, men
 rytmen 1 3/4 konstant genomgående.

En blind såde mig, att man kan vara...
 Det är inte bara denna invecklade periodik som överraskar
 kulturmusikerna, utan man skall snart finna, att många av konstmusikkens
 knep för att i monofon form utnyttja en temastarkt uppbyggd
 melodiska stämningsskiftet återfinnas i denna primitiva musik inom
 den tränga ramen av några få takt " (J. van Ruym, 1935)

En Kälkblåsa
 Åsum: Åskilliga skönhetsvärden och uttrycksrikhet, som bäddarna uppfunnit
 i och med skapandet av sina exotiska förgångna att beaktas, emedan de användas
 för andra ändamål eller rent av saknas inom kulturmusikkens och gramfonkonstens
 utveckling.

Förutom slänglåtarna utgöra de ockubant oregelbundna taktarterna,
 intervallstorlekarna, betydelse, synkroniseringen samt chevroneringens användning
 rent samiska uttrycksmedel, som äro okända inom gramfonkonstens musik.

På grund harar utgöra dessa fullgiltiga bevis för talman att en
 egenartad, rent samisk musikkultur existerat.

Andastig
 (ur Drängtrakt)
 Carl Schögen: Du fagre lille træ mot bris og mot sne,
 som løves her hvor alle altid fryser.
 Og gir det vakkert men
 at roten står i meger sten-
 et livets under i din konge lys.

Andastig
 (ur Drängtrakt)
 Men kom her Jappas dotter
 Den fattige ynglingen fik den rike flicken
 men hun var Jappas dotter. Bone yngling!

Kärleksvisa efter C. Schögen av Pajalåp.
 Fin som ripan är hon, som jag har kär
 Inger-Marja go, lolo, lolo go,
 Hennes röst är mild og klar som
 bakkens spel
 Inger-Marja go, lolo, lolo go,
 Spela, spela min bæk!
 Fyget fyget inte bort!
 Inger-Marja go, lolo, lolo go,
 lolo lolo go

Granska vi nu alla dessa joikningar, så befinnas de vara strängt rytms-
 miska, fast de äro skenbart oregelbundna, -"krokiga"-såsom Nila Ribbja
 uttryckte sig, men dåtext förekommer, måste den strängt underordnas melodi-
 diens rytm så långt, att obetonade stavelser kunna få accent och beto-
 nade mista densamma. För att göra det möjligt att improvisera texter
 till de primära melodierna har språket under tidernas lopp försetts med
 en mängd hjälpmedel. Stavelsefördubblingar och förlängningar av orden
 med en massa betydelselösa stavelser före, efter eller inuti orden till-
 gripas rikligt för att tillgodose joikarens krav på naturlig betoning
 i alla skiftande rytmer. Härigenom blir det joikade, poetiska språket
 svärfattligt, men just dessa ordförlängningar och tillägg bilda den
 rubatoform, som för lapparnes estetiska uppfattning förlämnar texten den
 poetiska
 flakten.

I sin kvalitativt rytmiska form bliva dylika texter omöjliga att översätta till
 översätta till vårt språk med dess kvantitetsbetoning. Vi sakna
 det lapska betonet eller accentuerandet av jammers och trokées
 korta stavelser, vi sakna ock den oregelbundna av pyriker och
 molosser o.s.v. Lapska naturpoesien har ock sina egna för oss
 okända versmått, intill dessa uppenbaras genom tonuppteckningar,
 så t.ex. förekommer i lapskan en motsats till vår koriamb (-...)
 som jag skulle vilja kalla anadactylus, emedan den utgör en samman-
 dragning av en anapest och en daktyl, där de båda långa stavelserna
 blir en gemensam förlängd stavelse. Exempelvis må anföras en s.s.k.
 rakislutte (kärleksvisa):
 Inger Marja-go lololol-ogo lololol-ogo ol/
 Fin som ripan är hon som jag har kär, lololol-ogo lolol-ogo
 Inger Marja-go lololol-ogo lololol-ogo
 Hennes röst är klar och mild som näckens spel,
 Inger Marja-go lololol-ogo etc....
 Sorla, spela min bæk, fogel fyg inte bort.
 Inger Marja-go lololol-ogo lololol-ogo.
 Eftersom all äkta lapsk naturpoesi är joikad och icke reciterad
 eller skanderad utan toner, har man all anledning söka den hittills
 okända nyckeln till lapska naturpoesiens bundna former uti motsva-

natur

Fjellner har dock i Prof. Collander rekommenderats såsom ett skickligt exempel på
 av Kalevalan, lapska språkets metriskt torke icke lagga hand på fördektning i Homan och Schögen.
 Förutom undersökningar, som visa, att alla kända äldre lapska
 natur-poem, såsom de av Fellman i början av 1800-talet samlade
 dikterna, djurmotiven och epigrammen, Sirmas ännu äldre giljare-
 dikt m.fl. i verkligheten joikats, d.v.s. sjungits med melodiös
 taktbetoning, föreligger sedan mer än ett kvartss sekel tillbaka
 en samling av hundratals fonogram och mer än 500 nu tryckfärdiga
 lapska låtar, som alla stödja nyss uttalade slutsats. De av mer
 bildade lappar i senare tid kunna visserligen till språk och
 innehåll med parallellism, metaforer, och upprepningar m.m. likna
 la pska dikter, men äro därför icke betraktas som
 så vitt icke tonerna, rytmerna och melodierna fött orden och
 inspirerat dikterna, vilket utgör det säregna rasdrag hos lapparna.
 Man kan därför påstå, att joikningen utgör nyckeln till lapska naturpoesiens bundna former
 jag har ock exempel på att en universitetslärare lapp. J. Thomsen etc.

vänd!

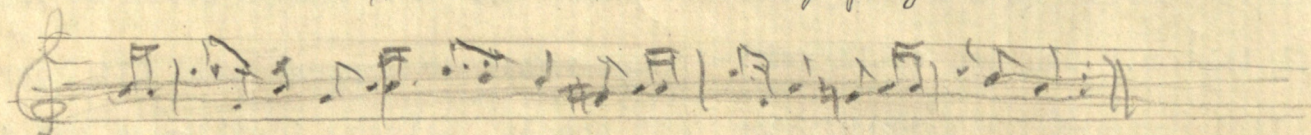
nas, utan på de samlade livsstämningarnes och livsuppfattningens
 högre plan, Alltså åter ett ^{av} tillvarons urfenomen - samma strävan
 som i Beethovens konst, i Aischylos, Shakespeares, Rembrandts.
 Företeelsen framträder här endast i skepnad av en "Varietas lapponica",
 - i den alpina florans dvärgformer.

Dessa låtar äro som blommorna i fjällmossan - lågväxta,
 sammanträngda, oansenliga, och likväl gömma de en skönhetsdröm
 i spåda klockor och kalkar, och all livets lust och ve ha blandat
 saven i deras ådror och målat dem i en stilla livsbejakelses
 klara och lätta färger".

Ur Dvergtrøst av Carl Schøyen:

17. Du fagre lille trøe mit brøist og mot sne,
 som løves her vor alting foyser,
 Og giss det veksten men
 at roten står imager stein
 et livets ender i din krone byer."

Den arme ynglingen (Årtad) Tjåppas dotter
 Men hvarsar Tjåppas dotter,
 den fattige ynglingen fick den rika flickan,
 men hon var Tjåppas dotter. - Arme yngling!

gärl
 son
 En f...
 De
 aft
 kulta
 kne
 me
 den
 Ein K.
 Ham
 i och
 för
 inter
 rent
 till Kalkb...
 J...
 K...
 al...
 In...
 (ur D...
 Carl Schøyen: D
 3...
 R...
 A...
 m

Anm. till nr 222.

Under juldagarne äro de laestadianska samerna^s/barn förbjudna att leka och stoja omkring kåtorna. Överträdes detta förbud, tillropas de att akta sig för stallo, som kan frammanas av allt för starkt buller. Stallo anses kunna förvandla både människor och djur till stenar eller låta en mara kväva dem.

Anm. till nr 218

Anders Persson Rasti led av den bland kåtafolk rätt vanliga ögonlockskatarren. För att lindra denna placerades Rasti vid en fjällbäck, hans ansikte rentvättades noggrant, och hans rimmande ögon avtorkades med borvadd, varpå ögondroppar ingötes i hans ögonlock.. När han erfor lindring, joikade han av tacksamhet denna vuolle till ögondroppar.

Anm. till nr 478.

Då den gamle Nils Sjulsson Stångberg joikade sin sons sons vuolle, fattade han dennes högra hand, ~~stälde~~ ställde sig på knä i kåtan och förde handen i svängande rörelser i takt med tonerna, vokaliserade först, inlade stundom s.k. nieb-nehtes och uttalade slutligen sina goda önskningar om sonsonens framtid.